

За статистикою українці переважно вводять пошукові запити російською. Це досить легко перевірити за допомогою додатку GoogleTrends, який також дозволяє переглянути кількісну статистику (як часто українці шукали той чи інший запит) та розподіл кількісних показників по областях.

За 2015 рік серед найпопулярніших запитів були такі: військовий стан, селфі, децентралізація, летальна зброя, помилка 403, 3g інтернет, Жанна Фріске, Кузьма Скрыбін, Путін. Зі всіх запитів тільки “децентралізація” трохи переважає над “децентрализация” оскільки належить до україномовного політичного дискурсу. По регіонах є незначні тенденції: схильність до україномовних запитів на Галичині та Волині і до російськомовних на Південному Сході країни, проте вони не завжди підтверджуються.

Загалом мовна ситуація в інтернеті надзвичайно динамічна, оскільки великий асортимент, тісна конкуренція та загальнодоступність призводять до постійних змін. Сайти, що були популярними кілька років тому, можуть з легкістю зійти з топів, а ще через кілька років вони можуть цілком втратити популярність, і навпаки, новостворені сайти можуть стрімко наростити відвідуваність. Але це не вказує на те, що влада не повинна створювати будь-якого законодавчого примусу, бо інтернет стає все більше популярним, і проведені у березні цього року дослідження FactumGroupUkraine вказують на те, що вже 62% українців старші за 15 років користуються інтернетом (в містах – 69 %, в селах – 47 %)[4].

Висновки. Мовний вжиток в інтернеті можна було назвати окремим дискурсом у час, коли він не був таким популярним, однак сьогодні, коли більше половини українців – користувачі мережі, говорити про окремий дискурс не доводиться.

Враховуючи вищесказане, поліпшити мовну ситуацію можуть тільки нові закони про додаткові квоти в інтернеті, а також нові конкурентоспроможні сайти у тих сферах, де російська мова в більшості переважає українську.

Література

1. Закон України про телебачення і радіомовлення [Електронний ресурс]. – Законодавство України ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>.
2. Онлайн-аудитория и самые популярные сайты в Украине [Електронний ресурс]. – Gemius Украина. – Режим доступу: <http://www.gemius.com.ua/vse-stati-dlja-chtenija/onlajn-auditorija-i-samye-populjarnye-sajty-v-ukraine.html>.
3. Українська мова в інтернеті. Торгівля, нерухомість, розваги - тут все російською (ІНФОГРАФІКА)– ТЕКСТИ.ORG.UA. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/73060/Ukrajinska_mova_v_interneti_Torgivla_neruhomist_rozvagy.
4. Проникнення інтернету в Україні вперше перевищило 60%. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://watcher.com.ua/2016/03/28/pronyknennya-internetu-v-ukrayini-vpershe-perevyschylo-60>.

М.Ю.Романюк, В.І.Ткаченко,

Запорізька державна інженерна академія,
науковий керівник – викл. Т.Л. Кравченко.

МОВА ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ КОЛІЗІЇ

Місце мови в Україні. Її недоліки та шляхи їх вирішення.

Актуальність проблеми мови освіти в Україні є значною, адже примушуючи навчатися людину державною мовою, держава пригнічує людину у праві вибору, якою саме мовою вона бажає навчатися.

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного

потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору. [1].

Є певна суперечність між прагненням захистити державну мову і легалізацією використання інших мов, насамперед, англійської в освітньому процесі. Крім того, очевидно неможливим є деталізоване визначення однакових вимог щодо мови для різних рівнів освіти. Для зняття цих суперечностей можна було б замінити перше речення п. 1 дослівним відтворенням відповідної норми статті 53 Конституції України: «Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства». Недоцільною і не зовсім коректною є деталізація норми щодо можливості викладання декількома мовами у частині 4 цієї статті, які роблять акцент на процесі, а не на результаті. Але ми маємо багаторічний досвід того, що можна десятиріччями вчити мову, але не знати її навіть на рівні А1. Тому краще було б сформулювати цю частину так: «Заклади освіти відповідно до освітньої програми можуть здійснювати освітній процес двома і більше мовами. При цьому мають бути забезпечені вимоги стандартів освіти щодо мовних компетентностей здобувачів освіти». Таке формулювання перенесло б акцент на результат, який потрібно забезпечити на виході – вимоги освітніх стандартів щодо здатності випускників вільно спілкуватися державною мовою спочатку на побутовому, а для вищих рівнів освіти – і на професійному рівні. Аналогічні вимоги в стандартах можуть бути сформульовані і для англійської мови. Абсолютно нереалістичною, на мою думку, є частина 5 статті 7, яка передбачає обов'язок закладів вищої та професійної освіти забезпечити навчання будь-якою мовою на вимогу будь-кого із здобувачів. Цю норму краще взагалі вилучити із законопроекту. Це не позбавляє відповідні заклади права надавати здобувачам освітні послуги будь-якою мовою поза межами освітньої програми. [2]

Голова Верховної Ради Андрій Парубій сподівається, що після аналізу Венеціанської комісії мовну статтю закону про освіту міняти не доведеться: «Дуже розраховую, що в результаті і цієї дискусії, і детального вивчення Закону «Про освіту» ми прийдемо до висновку, що цей закон відповідає і Конституції України, і міжнародним стандартам», – сказав він під час зустрічі з делегацією Венеціанської комісії Ради Європи на чолі з Томасом Маркертом.

Закон, серед іншого, визначає, що мовою освітнього процесу в навчальних закладах є державна мова. Нова редакція закону «Про освіту» передбачає, що діти, які підуть до школи з 1 вересня 2018 року, матимуть можливість навчатися рідною мовою тільки в початковій школі - перші чотири роки. З п'ятого класу всі предмети повинні викладатися українською мовою. Особам, які належать до національних меншин, гарантується право на навчання рідною мовою поряд з українською мовою в окремих класах (групах) комунальних закладах дошкільної та початкової освіти. При цьому представники нацменшин, які почали навчання в школі до 2018 року, продовжать його отримувати за старими нормами, з поступовим збільшенням кількості предметів українською мовою.

Стаття 20 одіозного закону «Про засади державної мовної політики» («мовного закону Ківалова-Колесніченка») з її першою частиною про вільний вибір мови навчання як невід'ємне право громадян України. Про це, до речі, відверто каже керівник управління з питань інформаційної політики та комунікацій Міністерства освіти та науки України Тетяна Голубова: «Відповідно до Конституції України (ст.53), Закону України «Про засади державної мовної політики» (ст.20) мовна політика в освіті базується на принципі вільного вибору батьками та учнями мови навчання або вивчення тієї чи іншої мови». [3]

Дискусійне питання у Законі – 6 стаття, у якій ідеться про мовний бік освіти. У законі могло б бути прописано, що мовою освітнього процесу є державна мова. І тут варто було б поставити крапку, аби не викликати в майбутньому подальших інсинуацій і провокацій. Звичайно, можна іншим окремим реченням прописати права корінних народів на вивчення своєї мови або ж предметів своєю мовою. Сьогодні, крім війни на сході країни, маємо й інші небезпечні регіони, скажімо, Закарпаття. Важливо вибудувати грамотну мовну політику у цьому регіоні, реалізовану на різних рівнях: від розробки тестів ЗНО, які могли б успішно скласти представники інших національних меншин, до запровадження цілісної мовноосвітньої політики задля утвердження української державної мови як мови порозуміння.

Проте у рамковому Законі «Про освіту» не може бути двозначних позицій, які з часом хтось може витлумачити як «шпарину» для утвердження мови країни-агресора, яка шляхом «просування»

своїї мови прагне легітимізувати й межі своїх географічних кордонів. Ми розуміємо, що нинішня війна відбувається в тих регіонах, які були доволі слабко на соціокультурному рівні вписані в тіло української держави.

Тож питання 6 статті видається й досі до кінця не вирішеним, хоча чудово розумію і знаю, скільки загалом було правок до цієї статті у законопроекті. Можливо, коли ситуація стає занадто складною й конфлікт набуває ескалації, важливо керуватися Конституцією або ж прописати текст статті максимально просто, утверджуючи роль державної мови та мови корінних народів як таких, які забезпечують функціонування освітнього процесу в Україні.

Правові колізії — це обумовлений системою об'єктивних та суб'єктивних причин різновид протиріч у сфері права, сутність якого виявляється у наявності розбіжностей між приписами нормативно-правових актів чи нормативних та інтерпретаційних актів, що спрямовані на регулювання однотипних суспільних відносин чи роз'яснення правових норм. [4]

Враховуючи те, що правові колізії визначаються змістом права, можливо вести мову про наявність двох основних категорій причин, що їх зумовлюють:

а) оскільки право є відображенням економічних відносин, то матеріальна сфера суспільства, яка має суперечливий характер, породжує наявність конфліктів у праві;

б) оскільки право має самостійне значення, то йому притаманні суперечності, які не мають матеріальної основи, маючи правову основу.

Наприклад, Міністерство освіти вирішило відмовитися від двох суттєвих пропозицій, узгоджених у жовтні 2016 року з представниками ГО. Перша стосувалася осіб, що належать до національних меншин і корінних народів, які мають право на навчання рідною мовою поряд з українською мовою «в місцях компактного проживання таких осіб». Вилучення останніх слів означає, що така норма поширюється на всі навчальні заклади на всій території України. Тобто ті, хто обстоює таку позицію, не бажають зробити крок у напрямку дерусифікації освіти – не деболгаризації чи демадаризації, а саме дерусифікації (частина перша статті 7). [5]

Друга узгоджена пропозиція, від якої відступило Міносвіти, це вилучення слів «як дисципліни» (частина п'ята статті 7). Знімаючи це формулювання, залишаючи редакцію першого читання, ми вмикаємо «зелене світло» для продовження русифікації вищої школи. Підтвердження – на кожному кроці. Так от, у більшості з них викладання ведеться переважно російською мовою.

Якщо б законодавець подумав і про наступний крок – внесення законопроекту про позитивну дискримінацію (або про подолання наслідків радянської окупації в мовній сфері), – то згадану колізію в мовній сфері, зокрема, в освітній галузі, можна було б вирішити.

Таким чином, причини існування колізій у правовій сфері характеризують їх наявність в законодавстві будь-якої держави. Однак саме їх кількість та наявність обґрунтованих шляхів подолання колізій і свідчить про рівень ефективності національного законодавства. Щодо України, то рівень ефективності національного законодавства знаходиться на низькому рівні.

Усі ці та інші недоліки і проблемні питання можна усунути під час доопрацювання законопроекту, тому що байдужість і заскорузлість у питаннях освіти занадто сильно впливають як на громадян країни, так і на міжтериторіальні відносини.

Література

1. Главком, мовна пастка. Режим доступу: <https://glavcom.ua/columns/stavniychuk/movna-pastka-444374.html>
2. Закон України Про засади державної мовної політики. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>
3. Колізії в законодавстві, способи їх переборення. Нормативно-правова конкуренція, і типові способи її вирішення. Режим доступу: http://pidruchniki.com/1453081143158/pravo/koliziyi_zakonodavstvi_sposobi_pereborenniya_normativno-pravova_konkurenciya_tipovi_sposobi_virishennya
4. Освітня політика, новий закон про освіту: переваги і недоліки. Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/815-novij-zakon-pro-osvitu-perevagi-i-nedoliki>
5. Портал мовної політики, Діти України і мова освіти. Черговий камінь спотикання. Режим доступу: <http://language-policy.info/2017/05/dity-ukrajiny-i-mova-osvity-cherhovyj-kamin-spotykannya/>